

**НИЩОЖНИТЕ ЗАВЕЩАНИЯ И ТАЙНАТА РЕЦЕПЦИЯ
ПРЕЗ 1948 Г. НА ИТАЛИАНСКИ НАСЛЕДСТВЕНОПРАВНИ
ОБРАЗЦИ У НАС**

(ВМЕСТО ПРЕДГОВОР)

От доста време вече се интересувам и пиша в областта на наследственото право. Доскоро обаче почти целият ми интерес бе фокусиран върху проблемите на глава четвърта на Закона за наследството, посветена на приемането и отказа от наследство и на отношенията между наследниците помежду им и с трети лица.

Настоящата книга обаче е завои към проблематика на глава трета на Закона за наследството – в частност към проблемите на нищожността на уредените в закона две форма на завещанията у нас. От осемте текста в основната част на книгата два са писани преди около десетилетие, други два преди около година и половина-две, а останалите четири текста – в последните няколко месеца. Те анализират въпросите на (не) действителността на завещанията поради дефекти на формата и поради съдържанието на отделни завещателни разпореждания. Както читателят ще забележи, една основна нишка в аргументацията в отделните статии е опит да се разкрие действителният смисъл на законите текстове, подлагайки на критика неправилни тези в доктрината или актове на ВКС чрез сравнения и паралели между уредбата на нашия ЗН от 1949 г. и уредбата в италианския *Codice civile* от 1942 г.

Горното твърдение изглежда исторически невъзможно – как така социалистически законодател би решил да реципира законови правила от кодекс, създаден от един „фашистки“ режим (Codice civile от 1942 г. е промулгиран от Бенито Мусолини). Чудото е лесно обяснимо. През 1947 г. у нас е приета нова социалистическа конституция. През 1948 г. се изработва законопроект за нов Закон за наследството. Целта е: реформа на законодателството под влияние и с рецепция на съветско социалистическо право. Законопроектът е приет в последните дни на 1948 г. и окончателно на 3 януари 1949 г. Учудващото е, че и Законът за наследството от 1949 г. също е частична рецепция на италианския Граждански кодекс, ала този от 1942 г. Тази втора по време рецепция, след рецепцията на Codice civile от 1865 г. в ЗН 1890, от Италия към България е по-малка по обем, не без изменения под социалистическо влияние, и освен това не е призната по време на извършването си. И нищо чудно – няма как социалисти (или комунисти), и то в период на начало на сталинизма, да признаят, че приемат да действат законови норми, създадени от юристите на един „фашистки“ режим. Обяснението за тази неочаквана рецепция е участието на двама изтъкнати български „буржоазни“ професори цивилисти – Иван Апостолов и Петко Венедиков, в работната група по съставянето на предварителния проект на закон за наследството от месец юни 1948 г. и по окончателно внесения през октомври 1948 г. законопроект за наследството. Нещо повече, след като в първоначалния законопроект от октомври 1948 г. редица институти от отменения Закон за наследството – все с италиански произход, са пропуснати, тези институти са „възстановени“ в окончателния текст в законодателната комисия на Народното

събрание, благодарение на участието в комисията като експерт на неуморния професор Венедиков.

Италианското влияние, особено при завещанията, е очебийно. Достатъчно е например да сравним текстовете за нотариалното завещание в двата италиански кодекса – този от 1865 г. и този от 1942 г., от една страна, и тези в нашите два закона за наследството – от 1890 г. и 1949 г., за да видим откъде нашият законодател е реципирал – почти дословно – уредбата. А ако си направим труда да се разходим до Централния държавен архив* и да прочетем предварителния проект на закон за наследството от юни 1948 г., ще видим например и опит за рецепция на един отпаднал от крайния текст на ЗН 1949 г. радикален институт – института на унищожаемост (а не нищожност) на завещанието поради (нерадикални) дефекти на формата – уреден във втората алинея на art. 606 C. civ. it. 1942.

Накрая прилагам засега установените от мен реципирани от Италия разпоредби в табличен вид, за прегледност.

Разпоредби от Италианския граждански кодекс от 1942 г.	Разпоредби от Закона за наследството от 1949 г.
466, с. 2 C. civ.	4, ал. 2 ЗН
603 C. civ.	24 ЗН
563 C. civ. и 2652, п. 8 C. civ.	37 ЗН
459 C. civ.	48 ЗН
460, с. 1 C. civ.	58 ЗН
510 C. civ.	62 ЗН

* Това усилие е сторил д-р Светослав Иванов, комуто дължим и откритието на преписката по изработването на законопроекта за наследството. Вж. предговора му към **Венедиков, П.** Система на българското наследствено право. Трето допълнено издание. С бележки на автора върху второто издание, редакторски бележки към третото издание и препращане към актуалния закон. Рег. Св. Иванов. С., ИК „Петко Венедиков“, 2019, с. 6.

Благодарностите са за проф. д.н. Стоян Ставру и доц. д-р Димитър Топузов за вниманието към текста ми. Книгата посвещавам на всички приятели от Електронното издание „Предизвикай правото!“ и от Експертната правна система „Лексебра“.

Денят на народните будители (1 ноември) 2025 г.

Приятно четене!